

Türk xalqlarının yeni inkişaf strategiyası

Prezident İlham Əliyev Türk Dünyasının Ali Ordeni ilə təltif edilib. Ali Orden Türkdillli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının VIII Zirvə Görüşündə Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan tərəfindən təqdim olunub. Türkdillli Ölkələrin Dövlət Başçıları Şurasının bununla bağlı qəbul etdiyi qərarda deyilir:

“Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan zati-aliləri İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Respublikasının ərazilərinin işğaldan azad edilməsini və ərazi bütövlüyünün bərpasını təmin edərək türk birliyinə mühüm töhfə verən və bölgədə davamlı sülh və sabitliyin əldə olunmasına yol açan tarixi qələbəyə görə Dövlət Başçıları Şurası Türkiyə Respublikasının Prezidenti zati-aliləri Rəcəb Tayyib Ərdoğanın təklifi ilə zati-aliləri İlham

Hələ əsrin əvvəllərində türk dünyasının nəhəng fikir adamları İsmayıl bəy Qaspralı, Əli bəy Hüseynzadə, Sədri Maksudi, Yusif bəy Akçuralı, Əhməd bəy Ağaoğlu və başqaları tərəfindən bu ideyalar inkişaf etdirilmiş və bütün türk coğrafiyasını əhatə etmişdir. Sovetlər dönəmində isə Turançılıq və panturkizm ideyalarının daşıyıcısı olduqları üçün on minlərlə ziyalılar təqib edilmiş, repressiyaya məruz qalmış, qətlə yetirilmiş və sürgün edilmişdir. Lakin bu ideyalar hər

təsdiqini tapmış qarşılıqlı etimad, qarşılıqlı fayda, bərabərlik ruhu, qarşılıqlı məsləhətləşmələr və ümumi inkişafa yönəlmiş niyyətlərdən çıxış edərək, Birleşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərinə, beynəlxalq hüququn ümumi qəbul olunmuş prinsip və normalarına, o cümlədən suveren bərabərlik, ərazi bütövlüyü və dövlətlərin beynəlxalq tanınmış sərhədlərinin toxunulmazlığı, həmçinin beynəlxalq sülh, təhlükəsizlik, xoş qonşuluq və dostluq münasibətlərinin inkişafının qorunması və dövlətlər arasında əməkdaşlıq prinsiplərinə sadıqlıqlarını əsas tuturlar.

Sənədin preambula hissəsində vurğulandığı kimi, qurulan bu təşkilat özünün əsas fəaliyyətini beynəlxalq hüququn

Türkdillli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının Türk Dövlətləri Təşkilatına çevrilməsi isə siyasi əhəmiyyət daşıyır. Bir məsələni də qeyd etmək lazımdır ki, Türk Dövlətləri Təşkilatının üzvü olan dövlətlərin hər birinin digərləri ilə müxtəlif sahədə ikitərəfli münasibətləri mövcuddur. Lakin bu dövlətlərin bir təsisat altında birləşdirilməsi onların ümumtürk xalqlarının müxtəlif istiqamətlərdə birgə inkişaf strategiyasının müəyyən olunmasına səbəb olacaqdır.

Türk Dövlətləri Şurasının ilk təsis toplantısının məhz Naxçıvanda keçirilməsi də rəmzi xarakter daşıyırdı. Naxçıvan Muxtar Respublikası Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərində Qars müqaviləsi kontekstində xüsusi əhəmiyyət daşıdığı kimi, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin Ali Orden aldığı son toplantı da təsadüfi deyil. Bu toplantı Türkiyədə - müstəqillik və demokratiya adasında keçirilmişdir. Həmin mərasimdə çıxış edən Prezident İlham Əliyev qurumun təsis toplantısındakı çıxışına istinad edir. Bu yaddaş xatırlatması təsadüfi xarakter daşımır. Cənab Prezident tarixi yaddaşı bir daha təzələyərək bu təşkilatın uzunmüddətli məqsədlər üçün qurulduğunu vurğulayır. Həmin toplantıda Prezident İlham Əliyevin çıxışını xatırlayaq.

İlham Əliyev 3 oktyabr 2009-cu il tarixdə qurumun Naxçıvanda keçirilən təsis yığıncağında türk xalqlarının ortaq dəyərlərindən danışıaraq bildirir: *“Biz beynəlxalq təşkilatlarda əməkdaşlıq edirik. BMT-də, İslam Konfransı Təşkilatında, ATƏT-də və digər təşkilatlarda bizim ölkəmiz bir-birinə həmişə dəstək verir və bu, belə də olmalıdır. Çünki bizi müştərək tarix birləşdirir, tarixi-mədəni köklər birləşdirir. Dünən bütün türkdillli ölkələrin istedadını və incəsənətini təmsil edən konsertdə səslənən mahnılar bir daha onu göstərir ki, bizim xalqlarımız bir-birinə nə qədər yaxındır. Biz öz işimizi bu möhkəm təməl üzərində qururuq. Bizim birliyimiz tək cəmiyyətlərimizi gücləndirmir, bizim birliyimiz böyük mənada regional əməkdaşlığın da çox vacib amildir”.*

Həmçinin Prezident İlham Əliyev ilk toplantıda əməkdaşlığın istiqamətlərini müəyyən edərək bu fəaliyyətin spektrlərini göstərir və əməkdaşlıq istiqamətlərini dörd kateqoriyaya ayırır:

- 1) İqtisadi və neft-qaz sənayesi üzrə,
- 2) Beynəlxalq münasibətlər üzrə,
- 3) Humanitar-mədəni məsələlər üzrə,
- 4) Nəqliyyat-logistika məsələləri üzrə.

Göründüyü kimi, bu kateqoriyalar iqtisadi və siyasi münasibətlərin bütün spektrlərini əhatə edir. Prezident İlham Əliyevin ilk toplantıda strateji olaraq səsləndirdiyi fikirlərin artıq bir çoxu gerçəkləşib. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin reallaşması, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin çəkilişi və TÜRKSOY təşkilatının fəaliyyətini buna misal çəkmək olar. Türk xalqlarının mədəni inteqrasiyasında bu qurumun böyük rolu danılmazdır.

Onu da qeyd etmək ki, üzv dövlətlərin 4-dən 7-yə qalxması, Türkdillli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının Türk Dövlətləri Təşkilatına çevrilməsi, həmçinin “Türk dünyasına baxış - 2040” sənədinin qəbul edilməsi bu qurumun uzunmüddətli perspektivə hesablandığının göstəricisidir.

Bu günlərdə Azərbaycanın dövlət sərhədində erməni təxribatlarının intensiv şəkil alması da türk dövlətlərinin birgə fəaliyyətdən və inteqrasiyasından narahat olan ermənilərin və onların havadarlarının isticarısının bir nümunəsidir.

Dünyanın siyasi və iqtisadi sferasında böyük potensiala malik olan türk xalqlarının gələcək strategiyasının müəyyənləşdirilməsində Türk Dövlətləri Təşkilatının müstəsna rol oynayaacağına böyük ümidlərlə “Tanrı türkü qorusun” deyirik!

Sadiq QURBANOV,
Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri

Əliyevin böyük şərəflə “Türk Dünyasının Ali Ordeni” ilə təltif edilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir”.

Orden təqdim edilərkən R.T.Ərdoğanın Prezident İlham Əliyevə Müzəffər Ali Baş Komandan dəyər müraciət etməsi hər bir azərbaycanlının qəlbində fərəh və qürur hissi yaratdı.

Hələ Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin 1990-cı illərin əvvəllərində ifadə etdiyi “Mən bu gün, həqiqətən, qeyd etmək istəyirəm ki, bizim xalqlarımız əslər boyu bir-birinə yaxın dost olmuşlar. Biz bir kökdənlik, biz birdillli xalqlarıq. Bizim milli ənənələrimiz çox yaxındır, bir-birinə bənzərdir, oxşardır. Ona görə də bunlar hamısı xalqlarımızı hələ biz müstəqil olmadığımız vaxtda, ayrı-ayrı dövlətlərin əsarəti altında yaşadığımız vaxtda da bir-birimizdən ayırmayıb, bir-birimizə bağlayıb, bir-birimizlə daha sıx əlaqədə saxlayıb. İndi isə xalqlarımız öz müstəqilliyini əldə edəndən sonra, müstəqil dövlət kimi dünyada tanınandan sonra biz tarixi ənənələr əsasında, həmin fundamental əsaslar üzərində bundan sonra da irəliyə getməliyik, inkişaf etməliyik” fikirləri türk xalqlarının gələcək inkişaf strategiyasının leytmotivinə çevrildi. Heydər Əliyev Azərbaycanın türk dünyası, xüsusilə müstəqil türk dövlətləri ilə əlaqələrinin gələcək inkişaf proqramını verərək aşağıdakı istiqamətlərdə birgə fəaliyyətin perspektivlərini müəyyənləşdirmişdir:

Türk xalqlarının iqtisadi, siyasi problemlərini həlli məsələlərində türk dünyasının imkanlarından səmərəli istifadə etmək;

Türk xalqlarının inteqrasiyasının intensivliyini təmin etmək;

Türk dünyasının beynəlxalq nüfuzunun daha da gücləndirilməsinə çalışmaq və beynəlxalq birlik qarşısında ümumi mövqə nümayiş etdirmək.

Heydər Əliyevin məqsədi türk xalqlarını vahid təsisat altında birləşdirmək idi. Bu arzu cənab İlham Əliyevin gərgin fəaliyyəti ilə gerçəkləşdi. Türk Dövlətləri Təşkilatının gələcəkdə dünyanın siyasi səhnəsində mühüm güc mərkəzlərindən birinə çevriləcəyi perspektivinə inanmamaq mümkün deyil.

Türk dövlətlərinin bir təsisat ətrafında birləşdirilməsi ideyası qədim ideoloji köklərə malikdir.

bir türk övladının qəlbində yaşamışdır. Sovetlər birliyində yaşayan türk xalqları müstəqillik əldə etdikdən sonra artıq bu ideyalar siyasi-mənəvi, iqtisadi-sosial kontekstdə gerçəkləşmə istiqaməti aldı. Türk xalqlarının siyasi, iqtisadi, mənəvi gücünün bir təsisat altında birləşdirilməsi müasir tariximizin bir parçası olmaqla şahidlik etdiyimiz gerçəkliklərdir.

Türk Dövlətləri Təşkilatının formalaşması vaxtilə türkdillli ölkələrin zirvə toplantıları çərçivəsində inkişaf etməklə başlamışdır. Sonra Türkdillli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası adlı qurumun yaradılması ideyası ilk dəfə 2006-cı ildə Qazaxıstanın sabiq Prezidenti Nursultan Nazarbayev tərəfindən təklif edilmişdir.

Bu ideyanın gerçəkləşməsində Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin müstəsna xidmətləri danılmazdır. Məhz sözügedən qurumun təsis edilməsi ilə bağlı ilk toplantının Azərbaycanın qədim yaşayış məskənlərindən olan Naxçıvan şəhərində keçirilməsi də təsadüfi deyil. Yaxın tariximizə nəzər salaq: 3 oktyabr 2009-cu ildə Naxçıvan şəhərində Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə dövlətlərinin iştirakı ilə tarixi bir addım atıldı. Türkdillli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının yaradılması haqqında Naxçıvan Sazişi imzalandı. Türk dünyasının və türk xalqlarının inteqrasiyasının təmin olunmasında bu qurumun təsis edilməsi çox böyük addım oldu. Saziş Azərbaycan Respublikasının parlamenti tərəfindən təsdiq edilərək şuraya beynəlxalq müqavilə statusu qazandırdı.

“Türkdillli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının yaradılması haqqında” Naxçıvan Sazişinin preambula hissəsində birgə fəaliyyətin əsas aspektləri öz əksini tapır. Sənəddə qeyd edilir ki, *siyasi çoxqütblülük, iqtisadi və informasiya qlobalizasiyası proseslərinin inkişafı şəraitində regionda sülhün möhkəmləndirilməsi, təhlükəsizlik və sabitliyin təmin edilməsinə birgə töhfə verilməsini arzulayaraq, ümumi qurum çərçivəsində qarşılıqlı əlaqənin dövlətlər və onların xalqları arasında xoş qonşuluq, vahidləşmə və əməkdaşlıq üçün geniş potensialı fəaldanmağa şərait yaratdığını hesab edərək, Türkdillli dövlətlərin başçılarının Zirvə Toplantısında*

hamılıqla qəbul edilmiş prinsiplərinə uyğun müəyyənləşdirilmişdir. Qurumun məqsəd və vəzifələrinə gəlincə, sözügedən sazişin 2-ci maddəsində qarşılıqlı maraq doğuran xarici siyasət məsələləri, o cümlədən beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində və beynəlxalq forumlardakı məsələlər üzrə ümumi yanaşmanın araşdırılması;

beynəlxalq terrorizm, separatçılıq, ekstremizm, insan alveri, narkobiznesə qarşı mübarizədə fəaliyyətin əlaqələndirilməsi, həmçinin narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qeyri-qanuni dövriyyəsinə nəzarət üzrə beynəlxalq siyasətə yardım göstərilməsi;

siyasi, ticari-iqtisadi, hüquq mühafizə, təbiətin mühafizəsi, mədəni, elmi-texniki, hərbi-texniki, təhsil, enerji, nəqliyyat, kredit-maliyyə və ümumi maraq kəsb edən digər sahələrdə səmərəli regional və ikitərəfli əməkdaşlığın təşviqi;

əmtəələrin, kapitalın, xidmət və texnologiyaların hərəkətinin asanlaşdırılması, maliyyə və bank əməliyyatlarının sadələşdirilməsi məqsədilə ticarət, investisiyalar, gömrük və tranzit prosedurlarının gələcəkdə sadələşdirilməsi üçün əlverişli şəraitin yaradılmasını nəzərdə tutur.

Göründüyü kimi, qurum öz ətrafında birləşdirdiyi dövlətlərin ümumi məqsədlər naminə bütün spektrlərdə istisnasız olaraq beynəlxalq regional fəaliyyətlərini təşviq edir.

Həmçinin qurumun 22 avqust 2012-ci ildə Bişkekde təşkil olunan II Zirvə görüşündə ayrıca bayrağının qəbul edilməsi də təşkilatın uzunmüddətli perspektivdə fəaliyyətinin göstəricilərindəndir.

Qurumun üzvlərinin sıraları da artmışdır. Vaxtilə Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə dövlətləri tərəfindən təsis edilmiş bu quruma artıq Özbəkistan, Türkmənistan və Macarıstan da qoşulmaqla üzv dövlətlərin sayı 7-ə çatmışdır. Üzv dövlətlərin əhalisinin sayı 150 milyondan artıq, ərazisi 4 milyon kvadratkilometri əhatə edir.

Hətta türkdillli olmayan xalqlar və dövlətlər tərəfindən bu quruma üzv olmaqla bağlı fikirlər səsləndirilməsi bu təsisatın gələcəkdə böyük bir güc mərkəzinə çevrilməsi perspektivindən xəbər verir.